

Alles is ijdelheid

Preek over Prediker 1:2

Te lezen: Prediker 1
Apeldoorn, 27 juli 1969

Er zijn mensen die 's morgens stevast een kwartier te laat uit hun bed komen. Met één blik op de secondewijzer van hun horloge gericht nemen ze in één lange spurt de hindernissen van wastafel, kleerkast, ontbijttafel en rode stoplichten op straat, om vóór het zoemen van de bel of het gillen van de sirene, school, kantoor of fabriek te bereiken.

Veel van deze mensen weten vóór tien uur zelf niet waar ze eigenlijk mee bezig zijn. Het is aanbevelenswaardiger 's morgens de tijd te nemen om tot jezelf te komen, en te zorgen dat je er tegen kunt. Vandaar dat veel christenen de goede gewoonte hebben om 's morgens na het opstaan een gedeelte uit de bijbel te lezen. Als gelovige moet je er voor zorgen ook geestelijk de dag aan te kunnen. Voor je aan de slag gaat moet je eerst als christen tot jezelf komen.

U zult echter betwijfelen of het bijbelboek Prediker wel zo geschikte lectuur is voor de vroege morgen. Het gedeelte dat wij lazen inspireert nu niet bepaald om met frisse moed, een blijde lach en een sterk geloof aan de dagtaak te beginnen.

‘Alles is ijdelheid’. ‘Alle dingen zijn onuitsprekelijk vermoeiend’.

Hierna zing je niet spontaan psalm 92: Goed is het God te prijzen in de ochtendstond, ik zing met blijde mond van Hem die het licht doet rijzen.

‘Alles is ijdelheid’. Je bent dan meer in de stemming voor dat landerige liedje dat ik laatst voor de radio hoorde: Ik heb geen zin om op te staan en met mijn blote voeten op het koude zeil te staan.

‘Welk voordeel heeft de mens van al zijn gezwoeg waarmee hij zich aftobt onder de zon?’ Als de dag zó moet beginnen heeft het geen zin om op te staan.

‘Alles is ijdelheid’. Dan kun je beter in bed blijven.

Neen, Prediker zou bij geen van onze omroepverenigingen een vaste aanstelling krijgen om dagelijks de ochtendwijding te verzorgen.

Wie was die merkwaardige man met zijn sombere kijk op mens en wereld?

Prediker behoorde tot het type dat u wel kent. Hij was een van de intellectuelen van zijn tijd. Hij had veel gelezen. En veel gereisd. Hij wist wat er in de wereld te koop was.

Hij had ook veel nagedacht. Beroemde geleerden mocht hij tot zijn vrienden rekenen. Dikwijls had hij tot diep in de nacht met hen zitten praten over de grote vragen van mens en wereld.

Prediker had ook alle dingen in het leven op hun waarde onderzocht. Rijkdom, luxe, macht, een werkzaam leven. Alles wat wordt aangeprezen had hij persoonlijk uitgeprobeerd. En als ijdelheid ontmaskerd. Al die dingen waar mensen zich over opwinden en voor inspannen had Prediker leren kennen als ballonnetjes in de wind. Eén prikje met de scherpe naald van een kritisch onderzoek, en pffft.... bedrieglijk,

ongrijpbaar en leeg als de wind zelf.

Prediker was er een levenswijze scepticus van geworden. Iemand die nergens meer warm voor kan lopen. Iemand die overal heel zuinig op reageert.

Hij kon zich echt niet opwinden over zijn dagelijks werk. Want de zin ervan is ver te zoeken. De routine van het dagelijks leven heeft immers veel van de zon die in een eeuwige cirkelgang opgaat om weer onder te gaan.

Je staat 's morgens op, doet je werk, en wanneer je je 's avonds voor het naar bed gaan afvraagt wat de betekenis van die dag was, moet je het antwoord schuldig blijven. Wat voor zin heeft het om veel te leren? Je gaat naar school, loopt college, bestudeert boeken. En het meeste ervan vergeet je weer. En later vraag je jezelf waarschijnlijk af, wat je nu eigenlijk hebt aan alle kennis die je verzameld hebt.

Nadat hij in de krant een artikel had gelezen over een ontwapeningsconferentie te Geneve, zou Prediker zijn bril afzetten en meewarig zijn hoofd schudden.

De geschiedenis leert toch, dat de oorlog een onuitroeibaar kwaad is? Altijd hebben volkeren verklaard in vrede te willen leven, en altijd is er oorlog geweest. Hoe harder er over de vrede gepraat wordt, hoe dichterbij de oorlog nabij is. Ging aan de tweede wereldoorlog niet de periode van het gebroken gewoontje vooraf?

Ontwapening? Neen, er is niets nieuws onder de zon.

Er is niets nieuws onder de zon. Daarom zou Prediker het idealisme van jonge mensen die een paar jaar van hun leven aan ontwikkelingshulp geven, maar een bedenkelijke zaak vinden.

Een hogere levensstandaard zal die volkeren alleen de problemen bezorgen die wij in Europa nu kennen. Je bestrijdt de ziekte met een medicijn, die weer andere kwalen veroorzaakt.

En zo bevindt de mens zich in een eeuwige zinloze en dodelijk vermoeiende cirkelgang. Als de zon die opgaat en weer ondergaat. Als de wind die naar het zuiden gaat, naar het noorden draait, en al draaiend weer terecht komt, waar ze begon.

Zo is de mens altijd op weg zonder ooit aan te komen. Als de beken die alsmaar naar de zee stromen zonder dat de zee ooit vol wordt.

Wat rest er nu nog te doen? Moesten we maar 'amen' zeggen, de kerk verlaten en een hoge boom opzoeken? Nee. We moesten proberen Prediker beter te begrijpen. We moesten proberen zijn levensvisie te verstaan in het verband van de gehele bijbel.

Prediker was een levenswijze intellectueel die wist wat er in de wereld te koop is. Hij had zijn ogen, zijn oren en zijn verstand goed gebruikt.

U moet het boek Prediker eens in een rustig uurtje achter elkaar doorlezen. Het zal u dan opvallen, dat Prediker aan zijn levenswijsheid komt, door alleen te kijken naar het leven zoals zich dat aan ons voordoet.

Hij ziet mensen zwoegen en zweten om zich een goed bestaan op te bouwen. En als ze dan eindelijk bedrijfsleider zijn geworden en een eigen huis bezitten, raken ze overspannen of krijgen een hartkwaal. En een ander plukt de vruchten van hun werk. Zo kun je dagelijks om je heen zien, dat het ijdelheid is, je ergens vreselijk voor in te spannen.

Er zijn mensen die er maar wat op los leven. En er zijn er, die het heel nauw nemen, en hun bestaan verstandig en met overleg inrichten. Maar om nu te zeggen, dat deze laatsten er in het leven beter afkomen.... Nuchter om zich heen kijkend komt Prediker tot de conclusie, dat dwazen en wijzen één lot treft. Zo zie je maar, dat zelfs wijsheid en verstand najagen van wind is.

Prediker constateert ook, dat alles zijn tijd heeft. Er is een tijd om geboren te worden en een tijd om te sterven. Een tijd om af te breken en een tijd om op te bouwen. Een tijd van oorlog en een tijd van vrede. Alles komt zoals het komen moet. Daar doe je niets aan. Alle inspanning deze ijzeren wetmatigheid te verbreken is ijdelheid.

En zo zet Prediker zijn beschouwingen voort. De levenswijsheid van Prediker is de wijsheid van iemand die zijn ogen en zijn verstand gebruikt. Het is de wijsheid van wat je kunt horen, kunt zien en kunt voelen.

Prediker had zoveel van het leven gezien, dat hij een scepticus was geworden. Hij had zoveel over mens en wereld nagedacht, dat hij principieel alles wantrouwde. Dat behoeft ons niet te verbazen.

Als je de wereld, de mensen en het leven alleen maar koel observeert, wordt je ook een scepticus. Als je alleen naar de nuchtere feiten kijkt, wordt je iemand die zijn schouders ophaalt, omdat hij er de zin niet van kan ontdekken.

Iemand die tijdens een voetbalwedstrijd heel nuchter alleen oog heeft voor de feiten van het spel, wordt een sceptisch toeschouwer. Hij zal zich afvragen wat voor zin het heeft achter een bal aan te rennen, als je hem daarna toch weer weg trapt. Maar een sceptisch toeschouwer verkijkt zich. Hij staart zich blind op de constateerbare feiten, en daardoor ontgaat hem het fijne van het spel. Alleen iemand die enthousiast wordt, die meeleeft, die zich door het spel en zijn regels laat inspireren, krijgt door waar het om gaat.

Het leven is een spel, dat door God bedacht is. Hijzelf stelde de regels vast. Wij zijn de spelers, de schepping is de bal waarmee we mogen spelen.

Wie op de tribune blijft zitten, en het leven, de mensen en de geschiedenis koel observeert, wordt een sceptisch toeschouwer, die alles ijdelheid vindt. Wat het leven eigenlijk is, krijg je alleen door, als je van de tribune komt en zelf meespeelt. Het fijne van het leven ontdek je pas, als je je mee laat nemen door de regels van het leven, als je je in het geloof kwijt wordt aan God die het levensspel bedacht en leidt.

Prediker was een levenswijze intellectueel, die op de tribune zat en overal zijn schouders over ophaalde. Hij had zozeer alleen oog voor de nuchtere feiten van het leven, dat het fijne van het leven hem ontging.

Alles is ijdelheid'. 'Er is niets nieuws onder de zon'.

Tot deze conclusie komt Prediker, omdat hij zich niet laat inspireren door het geloof in God die het leven scheidt, onderhoudt, zin geeft en tot Zijn doel brengt.

Sceptische levenswijsheid staart zich blind op de constateerbare feiten van het leven en de geschiedenis. Het geloof kijkt door die feiten heen. Het geloof krijgt in en achter de feiten God in het oog. Geloof heeft daarom iets van het spelletje 'Ik zie, ik zie wat jij niet ziet'.

De profeten van het Oude Testament waren mannen die door de feiten van hun tijd heen keken. Zij zagen de politieke en maatschappelijke gebeurtenissen uit hun tijd in het licht van God die zich verbonden had aan de geschiedenis van het volk Israël. En dan werden die gebeurtenissen transparant, doorzichtig tot op God.

Neem de profeet Jeremia.

Jeremia leefde in een tijd, dat Jeruzalem bedreigd werd door de Babyloniërs. In de stad heersten hongers, angst en wanhoop. In die nerveuze sfeer deden de wildste geruchten de ronde. Op hoog politiek niveau werd druk geconfereerd. Een levenswijze scepticus als Prediker zou zich afzijdig hebben gehouden van al die zenuwachtige drukte. Desgevraagd zou hij als zijn mening hebben gegeven, dat dit nu eenmaal de loop van de wereld is. In het spel van de politieke grootmachten moet een klein landje als Juda wel het onderspit delven. Maar ook Babels recht zal eenmaal uitgespeeld zijn. Er is nu eenmaal een tijd van komen en een tijd van gaan.

De angst van de inwoners van Jeruzalem, de pogingen van koning Zedekia de dans te ontspringen, maar ook de machtige legers van Babel: Allemaal ijdelheid en najagen van de wind. Wie alleen oog heeft voor de constateerbare feiten van de politiek komt tot dit soort sceptische levenswijsheid.

De profeet Jeremia was geen sceptisch toeschouwer, maar een geïnspireerd mens. Hij keek door de feiten van het belegerde Jeruzalem heen tot op God.

Had God niet een verbond gesloten met Abraham en zijn nageslacht? Had God zich niet ontfermd over de Israëlieten, toen deze als slavenvolk in Egypte dreigden onder te gaan? Had God Israël niet dwars door de Rode Zee laten ontkomen aan de achtervolgende legers van farao? Had Hij niet de muren van Jericho laten vallen en het land Kanaän voor het volk open gelegd?

Door het geloof wist Jeremia, dat God zich verbonden had aan de geschiedenis van het volk Israël. Daarom was het lot van Jeruzalem geen ijdelheid. Daarom was de geschiedenis geen domme kringloop van feiten, als de zon die opgaat en weer ondergaat.

In het licht van wat God in de vaderlandse geschiedenis van Israël had gedaan, werd de politieke en militaire situatie van Jeruzalem transparant. In het licht van de grote daden Gods werden de feiten van het belegerde Jeruzalem doorzichtig tot op God. Daarom ging Jeremia de straat op. Hij durfde het de zenuwachtige wanhopige Jeruzalemmers te zeggen: Jullie hebben de liefde gesmaad van de God Die ons volk uit Egypte geeft geleid. Als ontrouwe echtgenoten zijn jullie andere goden achterna gelopen. Jullie hebben de geboden overtreden van de God Die ons het land Kanaän gegeven heeft. Daarom is deze belegering geen blind noodlot, maar een straf van God Die zich aan de geschiedenis van ons volk heeft verbonden.

Jeremia durfde het koning Zedekia in zijn gezicht te zeggen: U denkt met politieke handigheden de situatie te kunnen redden. Maar Babel is geen speelbal in het politieke kansspel. Een bal die u met wat handigheid een andere richting kunt geven. Babel is Gods pion op het schaakbord van de geschiedenis.

Omdat Jeremia door de feiten van het bedreigde Jeruzalem heen keek tot op God, had hij voor zijn eigen leerlingen een woord van bemoediging: Staar je niet blind op

de uitzichtloze politieke situatie. Want tenslotte is ons volk in de handen van die God Die zich voor eeuwig aan de geschiedenis van Israël verbonden heeft. Door straf en gericht heen zal God ons volk tot Zijn doel voeren.

Profeten plaatsten de gebeurtenissen van hun tijd in het licht van hetgeen God gedaan heeft in de geschiedenis. Daarom konden zij verder kijken dan hun neus lang was. Want in het licht van de grote daden Gods werden de feiten van het heden transparant. Zo konden ze door de feiten heen kijken tot op God.

In het boek Prediker vindt u geen enkele verwijzing naar de grote daden die God in de geschiedenis van Israël gedaan heeft. Hij liet zich niet inspireren door de heilsgeschiedenis. De levenswijze intellectueel Prediker keek alleen naar hetgeen onder de hemel gebeurde. Hij staarde zich blind op wat van het leven te zien en te tasten is, en hij werd scepticus. Alles is ijdelheid. Alle dingen zijn onuitsprekelijk vermoeiend. Er is niets nieuws onder de zon.

Hoe beleeft u uw dagelijks werk? De omgang met anderen? Hoe ziet u de dingen die in uw leven gebeuren? Welke visie hebt u op de wereld, op het leven?

Bent u een levenswijze scepticus, die zich blind staart op wat van het leven voorhanden is? Of hebt u een profetische blik? Ziet u het leven in het licht van de grote daden Gods? Bent u een enthousiast en geïnspireerd mens? Geen sceptisch toeschouwer die er de zin niet van inziet, maar iemand die zich mede laat nemen door het geloof, en zo het fijne van het levensspel proeft.

Hoe ziet u het leven? Als een zinloze ijdele cirkelgang, als de zon die opgaat om weer onder te gaan? Hebben ze u ook met succes aangepreft, dat het enig zekere van het leven de dood is?

Gelooft u de sceptische levenswijsheid van hen die beweren dat de toekomst een onzekere zaak is, en dat we daarom maar uit het heden moeten zien te halen wat er in zit? ‘Laten we eten en drinken en vrolijk zijn, want morgen sterven wij’.

Maar u verkijkt zich op het leven, als u aan het eind ervan alleen maar de dood ziet. Wie zich laat inspireren door de grote daden Gods kijkt door de feiten van een sterfbed en een doodskest heen.

Jezus Christus is opgestaan uit de dood. Het leven heeft getriomfeerd. Christus is ons voorgegaan in Zijn tocht door de dood naar het leven. Wij die in Hem geloven zullen in deze zegentocht volgen.

Als het licht van Pasen opgaat over een kerkhof, kijken we verder dan de grafzerken. ‘Hier rust....’ Het geloof in Christus overwinning op de dood leest hierachter: ‘Hier rust tot de opstanding tot het leven’.

In het licht van Pasen gaat ook het leven op aarde er anders uit zien.

Laten we eten, drinken en vrolijk zijn, want morgen sterven wij?

Laten we uit het heden halen wat er in zit, want een toekomst hebben we niet?

We leven niet om te sterven. Door Christus leven we om te leven. Dit aardse leven is niet ons galgenmaal. Zodat we zoveel mogelijk binnen moeten zien te krijgen. Dit

aardse leven is de eerste gang van de maaltijd die God ons aanbiedt.

In het licht van de toekomst die in Christus voor ons is open gegaan, ga je de schalen van het heden niet leeg plunderen. Ga je geen roofofbouw plegen op je lichaam. Ga je niet krampachtig uit je werk, uit je gezin halen wat er te halen valt.

Wie oog heeft voor wat in Gods keuken voor ons klaar staat, bezat zich niet aan het heden. Zo iemand leeft dit leven dankbaar en ontspannen. En maakt zich vol verwachting klaar voor het meerdere dat komen gaat.

Hoe beleeft u uw dagelijks werk? Als een scepticus die alle gezwoeg onder de zon onuitsprekelijk vermoeiend en ijdel vindt? Je moet nu eenmaal je plaats in de wereld en in de maatschappij innemen, maar verder.... Aan wereld en maatschappij verander je nu eenmaal niets. Je kunt je werk goed doen, maar de wereld wordt er niet beter van. Er is toch nooit iets nieuws onder de zon? Wat je ook probeert: alles blijft toch zoals het is.

De mens lijkt op een blind molenpaard dat eindeloos zijn rondjes loopt zonder ooit een stap verder te komen.

Nooit iets nieuws onder de hemel. Maar na de komst van Jezus Christus leven we onder een veranderde hemel. De hemel is geen gesloten, maar een geopende hemel. De hemel verbergt niet een voor eeuwig vastgesteld lot. God heeft de wereld en de mensheid niet in de ijzeren greep van gevestigde wetten gelaten. De geschiedenis is niet een eindeloze herhaling van dingen die al gebeurd zijn, zonder toekomst, zonder betekenis, zonder doel.

In de kerstnacht werd de hemel gescheurd, en ging God zelf de geschiedenis van de mensheid binnen. In de zending van zijn Zoon maakt God geschiedenis. Kerstfeest, Goede Vrijdag en vooral Pasen vertellen, dat wij niet leven onder een lot dat zijn loop moet hebben. Maar dat wij leven onder de genade van een God die iets nieuws maakt. Door Christus is er blij nieuws onder de zon.

Vergeving van zonden vertelt van een verleden dat echt voorbij is. Wedergeboorte vertelt van een leven dat vernieuwd is. Door Christus is bekering mogelijk. Door Christus is het mogelijk je om te keren, een nieuwe richting in te slaan naar een nieuwe toekomst. De belofte van een nieuwe hemel en een nieuwe aarde houdt in, dat God het werk zal afmaken dat Hij begon.

Onder een geopende hemel is ons dagelijks werk geen ijdelheid. Wij mogen medewerkers Gods zijn. Ons werk, ons leven, onze studie kunnen een stukje zijn van Gods vernieuwend werk in deze wereld. Ons werk is geen ijdelheid omdat Gods werk geen ijdelheid is.

In het licht van de grote daden Gods krijgt u een andere kijk op de dingen van alle dag: het eten koken en bedden opmaken. Een deur afhangen en een balans opmaken. Het gesprek met een collega en het collecteren voor het Rode Kruis.

‘Al wat gedaan is uit liefde tot Jezus, dat houdt zijn waarde en zal blijven bestaan’.

Geen bijbeltekst, maar wel een bijbelse waarheid. Gereinigd en geheiligd gaan onze werken mee de eeuwigheid in. Ons dagelijks werk, onze dagelijkse contacten zijn geen

ijdelheid zonder toekomst. Het zijn de stenen waarmee God zijn Koninkrijk bouwt.

Hoe ziet u de gemeente? Als een club mensen waarin het ook al niet anders is? Staart u zich dan soms als een sceptisch toeschouwer blind op de constateerbare feiten van de gemeente?

Een dominee die te hard en te lang preekt. Een orgel dat zijn beste tijd heeft gehad. Zuster X die u laatst voor C&A niet groette. Broeders Y en Z die ruzie met elkaar hebben. Het zal allemaal wel waar wezen.

Maar wie alleen op deze dingen let, verkijkt zich op de gemeente. Wie zich op deze feiten blind staart, ontgaat het eigenlijke van de gemeente.

‘Als ik mij niet steeds voor ogen had gehouden dat deze groep mensen de gemeente van Jezus Christus is, was ik al jaren geleden met zijn werk opgehouden’. Dit vertrouwde een predikant mij eens toe.

In het licht van de grote daden Gods ga je de gemeente anders zien. Die club mensen met kleinzieligheden wordt dan het volk dat God gekocht heeft met het bloed van zijn eniggeboren Zoon. Die vereniging met allerlei gebreken wordt dan het lichaam van Christus, de handen en voeten waarmee God zijn werk in deze wereld doet.

Wat bent u ten aanzien van de gemeente? Een kritisch toeschouwer die zich blind staart op de nuchtere feiten? Of iemand die meedoet? Die zich laat inspireren door wat God gedaan heeft en zo het eigenlijke van de gemeente ontdekt? Iemand die in en achter alle dingen God aan het werk weet.

Het geloof heeft nu eenmaal iets van het spelletje ‘Ik zie ik zie wat jij niet ziet’. Alleen in het licht van de grote daden Gods zie je het.

Ik zie geen kans de verhouding met broeder A of zuster B te verbeteren, want het zijn van die lastige mensen. U verkijkt zich op die broeder of zuster. In het geloof zou u door het feit van hun lastig karakter heen kijken. Achter hun lastigheid zou u Christus ontdekken, de Heiland, die ook gebroken relaties heel maakt, geneest.

IJdelheid der ijdelheden. Alles is ijdelheid.

Alle dingen zijn onuitsprekelijk vermoeiend. Er is niets nieuws onder de zon.

Als u het over het leven zonder God hebt: Ja.

Maar als u het leven ziet in het licht van de grote daden Gods: Neen.

Amen.